

قافیه: به کلمات غیر تکراری گفته می شود که در پایان بیت ها و مصراع ها می آیند ، طوری که یک یا چند حرف آخر آنها با هم مشترک است .
نکته ۱: حرف یا حروفی که در کلمات قافیه مشترک می آیند « حروف قافیه » نام دارند .

آتش عشق است کاندر نی فتاد جوشش عشق است کاندر می فتاد

قافیه: نی - می   ردیف: فتاد

سرآن ندارد امشب که برآید آفتابی چه خیالها گذر کرد و گذر نکرد خوابی

قافیه: آفتابی - خوابی   ردیف: ندارد

نکته ۲: اگر دو کلمه قافیه در تلفظ یکسان ، ولی در معنی متفاوت باشند قافیه درست است .

آتش است این بانگ نای و نیست / باد هر که این آتش ندارد نیست / باد

قافیه   **قافیه**

توضیح: این بیت دارای دو قافیه است که هر دو کلمه قافیه از نظر شکل ظاهری با هم یکسان هستند اما از جهت معنی با هم فرق دارند . بطوری که نیست در مصراع اول فعل و در مصراع دوم اسم می باشد و کلمه باد در مصراع اول اسم ، اما در مصراع دوم فعل دعایی است .

ردیف: کلمه یا کلماتی است که بعد از قافیه در پایان مصراع ها و ابیات می آیند و عیناً از نظر لفظ و معنی یکسان می باشند .

مثال: برق با شوقم شراری بیش نیست شعله ، طفل نی سواری بیش نیست

آرزوهای دو عالم دستگاه از کف خاکم غباری بیش نیست

قافیه: شراری - سواری و غباری   ردیف: بیش نیست

یاد آوری: اگر دو کلمه پایان مصراع ها یا ابیات در تلفظ یکسان اما در معنی متفاوت باشند ، ردیف به حساب نمی آیند بلکه قافیه هستند .

مثال: خرامان بشد سوی آب روان چنان چون شده ، باز جوید روان

قافیه   **قافیه**

توضیح: دو کلمه « روان » بیت بالا قافیه اند زیرا کلمه « روان » در مصراع اول به معنی « جاری » و روان در مصراع دوم به معنی « روح و جان » آمده است.

نکته (۱): آوردن ردیف در شعر اجباری نیست اما اگر شاعر بخواهد از ردیف استفاده کند بلافاصله آن را بعد از قافیه می آورد.

نکته (۲): آوردن قافیه در شعر سنتی اجباری است ولی در شعر نو (نیمایی) جایگاه خاصی ندارد.

تعریف قالب

قالب شکلی است که قافیه، به شعر می بخشد و تفاوت قالب ها با یکدیگر بسته به چگونگی قرار گرفتن قافیه آنهاست. (در واقع نحوه به کارگیری قافیه تعیین کننده قالب شعر است).

نکته: چنانچه نحوه ی به کارگیری قافیه در بعضی از قالب های شعر فارسی مانند قصیده با غزل و رباعی یا دو بیتی یکسان باشد می توان به کمک تعداد ابیات، محتوا و وزن شعر، نوع قالب آن را مشخص کرد.

قالب های شعر فارسی عبارتند از: قصیده، غزل، قطعه، **مثنوی**، رباعی، دوبیتی، **چهار پاره**، ترجیع بند، ترکیب بند، مسمط، شعر فرد (تک بیت) و **شعر نیمایی**.

مثنوی: شعری است بر یک وزن که در هر بیت دو مصراع با هم، هم قافیه هستند ولی قافیه ی بیت ها با هم تفاوت دارد و چون در هر بیت مصراع ها قافیه های یکسان دارند آن را مثنوی (دوگانی یا دوتایی) نامیده اند.

نمودار مثنوی:

♥.....	♥.....
♠.....	♠.....
♦.....	♦.....
♣.....	♣.....
■.....	■.....

مشخصات مثنوی:

۱- تعداد ابیات مثنوی حداقل دو بیت است و حداکثر برای آن وجود ندارد.

۲- مثنوی مناسب ترین قالب برای بیان داستان ها و مطالب طولانی از جمله تاریخ و قصه است.

۳- موضوع و درون مایه مثنوی حماسی، تاریخی، اخلاقی، تعلیمی، عاشقانه، بزمی و عارفانه است.

مشهورترین مثنوی سرایان عبارتند از: فردوسی، نظامی، اسدی توسی، مولوی، عطار، سعدی، سنایی، جامی، پروین اعتصامی و شهریار

قالب شعرهای «راز شکوفایی» ص ۳۵ و درس ششم «علم زندگانی» مثنوی است .

چهار پاره یا (دوبیتی های به هم پیوسته) : دوبیتی های هم وزن با قافیه های مختلف که در معنی به هم پیوسته هستند . با این تفاوت که قافیه معمولاً در مصراع های دوم رعایت می شود .

نمودار چهارپاره

♥.....

♥.....

****

■.....

■.....

****

♠.....

♠.....

مشخصات چهارپاره :

۱- هر بند از چهارپاره دو بیت است اما شاعر در آوردن تعداد این بندها محدودیتی ندارد .

۲- محتوای و درون مایه های چهارپاره اجتماعی و غنایی است .

۳- چهارپاره بر خلاف دوبیتی محدودیت وزنی ندارد بلکه به وزن های مختلف سروده می شود .

۴- زمان رواج این قالب در ایران پس از مشروطه است .

مشهورترین چهارپاره سرایان عبارتند از : ملک الشعراء بهار ، رشید یاسمی ، فریدون توللی ، فریدون مشیری و دکتر حمیدی .

« با بهاری که میرسد از راه » و شعر

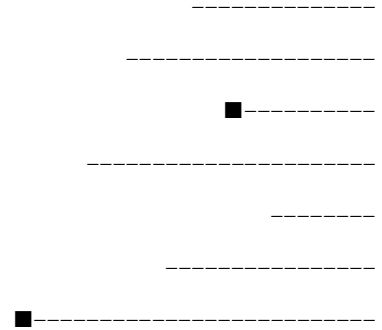
قالب شعرهای : درس اول « زنگ آفرینش » ، درس چهارم
خوانی ص ۵۹ « فرشته مهر » همه در قالب چهار پاره سروده شده است

. نیمایی : شعری است با مصراع‌های کوتاه و بلند که در آن قافیه الزامی نیست.

بنیان‌گذار آن «علی اسفندیاری» معروف به «نیمایوشیج» است.

درون مایه‌ی آن احساسات و تجربه‌های فردی، عشق و سیاست است. نیمایوشیج شعر افسانه در سال ۱۳۰۱ خورشیدی نخستین گام را در راه شعر نو برداشت.

نمودار شعرنیمایی

قلب شعرخوانی ص ۲۵ « جلوۀ روی خدا » نیمایی است .